PSZICHOLÓGIAI TÉRKÉP / 13 / KIVONATOS JEGYZET

Hogyan épül fel a gyermeki gondolkodás?

Kognitív fejlődés és konstruktivizmus | Piaget és Vygotsky

Nagy kérdés: hogyan alakítja át a gyermek a megértését saját cselekvései és a társas-kulturális környezet segítségével?

Történeti hely és alapgondolat

Jean Piaget a 20. században a megismerés kialakulását vizsgálja: genetikus episztemológiája a tudás *keletkezésére*, nem genetikai öröklésére utal. A gyermek aktív tudásalkotó. **Lev Vygotsky** az 1920-1930-as években a magasabb pszichés funkciók társas és kulturális közvetítését hangsúlyozza. Eltérő fejlődéselméletek; nem egymásból következő iskolák és nem a 12. téma folytatásaként keletkeztek.

Piaget: a változás alapfogalmai

Séma: szervezett cselekvési vagy megismerési minta. **Asszimiláció:** új tapasztalat beillesztése a meglévő sémába. **Akkomodáció:** a séma módosítása a tapasztalat követelményeihez. **Adaptáció:** e két folyamat összehangolódása. **Ekvilibráció:** az egyensúly megbomlását követő újraszerveződés; nem puszta nyugalmi állapot.

Példa: a gyermek „kutyának” nevezi a lovat a meglévő kategória alapján; később differenciálja a kategóriákat. Ez az asszimiláció és akkomodáció szemléltetése, nem diagnosztikai próba (Piaget, 1936/1952).

ELMÉLETI SZAKASZ / KB. ÉLETKOR	JELLEMZŐ MŰKÖDÉS
Szenzomotoros 0-2 év	Érzékelés és cselekvés összehangolása; cél-eszköz kapcsolatok; tárgyállandóság fokozatos kialakulása.
Műveletek előtti 2-7 év	Szimbolikus játék, nyelvi reprezentáció; centrálás egy szembetűnő tulajdonságra; perspektívák elkülönítésének nehézsége.
Konkrét műveleti 7-11/12 év	Reverzibilis logikai műveletek konkrét tartalmakon: megmaradás, osztályozás, sorba rendezés, decentrálás.
Formális műveleti kb. 11/12 évtől	Hipotetikus-deduktív gondolkodás, lehetséges esetek rendszerezése és változók módszeres elkülönítése.

Nem merev menetrend: az életkorok hozzávetőlegesek. A teljesítmény feladat-, tapasztalat- és kultúrafüggő; a formális gondolkodás nem minden felnőttnél minden területen automatikus. **Egocentrizmus:** nézőpont-egyeztetési nehézség, nem erkölcsi önzés (Piaget & Inhelder, 1966/1969).

PSZICHOLÓGIAI TÉRKÉP / 13 / KIVONATOS JEGYZET

A feladat és a segítség szerepe

Klasszikus eljárások, újraértelmezések és társas közvetítés

Piaget módszere és klasszikus feladata

Klinikai interjú és megfigyelés: a gyermek válaszai mellett az indoklás és gondolatmenet vizsgálata, rugalmas visszakérdezésekkel. **Folyadékmegmaradás:** két azonos pohár egyenlő tartalmának elfogadása után az egyikből magasabb, keskenyebb pohárba töltenek. Mennyiségítéletet és indoklást kérnek. A magasabb szintre összpontosító válasz centrálásra utalhat; a megmaradás indokolható azonossággal, kompenzációval vagy visszafordítással.

Mit mutatnak az eltérő vizsgálatok?

McGarrigle és Donaldson (1974): szám- és hosszúságmegmaradást vizsgáltak, szándékos vagy véletlennek látszó átrendezéssel. Az utóbbi feltételben több helyes válasz született. A társas helyzet és a kérdés értelmezése befolyásolja a teljesítményt; egy kudarc nem feltétlenül a fogalom teljes hiánya.

Baillargeon és mtsai (1985): öthónapos csecsemők nézési idejét mérték egy forgó takarólappal. Tovább nézték azt az eseményt, amelyben a lap látszólag áthaladt az eltakart tárgy helyén. Ez korai tárgyreprezentáció mellett szól; a nézési preferencia nem azonos a tárgy aktív keresésével vagy teljes, felnőttszerű tárgyfogalommal.

Vygotsky: kulturális eszközök és internalizáció

A magasabb pszichés funkciók társas tevékenységből, **kulturális eszközök és jelek** közvetítésével fejlődnek. A nyelv, az írás és a számolási rendszerek szervezik a működést. **Internalizáció:** a társas szabályozás belső működéssé történő átalakulása; nem egyszerű másolás. A magánbeszéd segítheti a cselekvés önszabályozását.

Legközelebbi fejlődési zóna (ZPD): az önálló problémamegoldással elérhető aktuális szint és a felnőtt irányításával vagy hozzáértőbb társakkal elérhető szint közötti tartomány. A megfelelő tanulás a fejlődés alakuló folyamatait mozgósíthatja. Nem általános „komfortzóna”, és nem minden segítséggel elvégzett feladat bizonyítéka az önálló tudásnak (Vygotsky, 1978).

Állványozás: kapcsolódó, későbbi fogalom

Wood, Bruner és Ross (1976) 3-5 éves gyermekek építőfeladatában vizsgálta a tutor segítségét. Leírták többek között a feladat egyszerűsítését, a cél követését, a lényeges jegyek kiemelését és a demonstrációt. **Scaffolding:** a tanulóhoz igazított átmeneti támogatás; a felelősség fokozatos átadása. A kifejezést nem Vygotsky alkotta, és nem azonos a ZPD-vel.

PSZICHOLÓGIAI TÉRKÉP / 13 / KIVONATOS JEGYZET

Kapcsolatok és vizsgapontok

Aktív konstrukció és társas-kulturális fejlődés

ÖSSZEHASONLÍTÁS	PIAGET	VYGOTSKY
Fő hangsúly	A megismerési struktúrák átszerveződése.	A kulturálisan közvetített együttműködés.
Tanulás és fejlődés	A meglévő struktúrák befolyásolják, mi érthető meg.	A megfelelő közös tanulás előreviheti a fejlődést.
Társas kapcsolat	Nézőpontütközés és együttműködés is számít.	A magasabb funkciók kialakulásának alapvető közege.

Kritika és mai hatás: Piaget részben alábecsülte a fiatalabb gyermekek teljesítményét; a fejlődés nem minden területen egységes szakaszváltás. A ZPD mérése függ a feladattól és a segítség módjától. A két elmélet inspirálja a fejlődéskutatást, az aktív tanulást, a vezetett felfedezést és a dinamikus képességvizsgálatot. Egyikből sem következik minden helyzetre azonos oktatási recept.

Négy tengely: általános: reprezentáció, gondolkodási műveletek; személyiség: önszabályozás kapcsolódó kérdései; fejlődés: szerkezeti változás; szociál: nyelv, társak, kultúra. **Térkép:** 11 (képességmérés) ↔ 13; tovább: 14 (életút és környezet), 20 (kognitív fordulat), 23 (gondolkodás), 30 (kultúra).

Ne keverd össze!

Asszimiláció ≠ akkomodáció. Egocentrizmus ≠ önzés. Tárgyállandóság ≠ mennyiségmegmaradás. Életkori sáv ≠ diagnosztikai határ. ZPD ≠ scaffolding. Segítséggel sikerül ≠ önállóan elsajátította.

Vizsgán 30 másodpercben

Piaget szerint a gyermek aktívan építi megismerési sémáit asszimilációval és akkomodációval. Elmélete szenzomotoros, műveletek előtti, konkrét és formális műveleti szakaszt különít el. Vygotsky a kulturális közvetítést és a társas tevékenység internalizációját hangsúlyozza. A legközelebbi fejlődési zóna az önálló és támogatott teljesítmény közötti tartomány. Az állványozás későbbi, kapcsolódó támogatási fogalom.

Szakirodalom

Baillargeon, R., Spelke, E. S., & Wasserman, S. (1985). Object permanence in five-month-old infants. *Cognition, 20*(3), 191-208. https://doi.org/10.1016/0010-0277(85)90008-3

McGarrigle, J., & Donaldson, M. (1974). Conservation accidents. *Cognition, 3*(4), 341-350. https://doi.org/10.1016/0010-0277(74)90003-1

Piaget, J. (1952). *The origins of intelligence in children* (M. Cook, Trans.). International Universities Press. (Original work published 1936). Könyv és bibliográfiai adatok

Piaget, J., & Inhelder, B. (1969). *The psychology of the child* (H. Weaver, Trans.). Basic Books. (Original work published 1966). Könyv és bibliográfiai adatok

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes* (M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner, & E. Souberman, Eds.). Harvard University Press. https://doi.org/10.2307/j.ctvjf9vz4

Wood, D., Bruner, J. S., & Ross, G. (1976). The role of tutoring in problem solving. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 17*(2), 89-100. https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1976.tb00381.x